

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет біології та лісового господарства
Кафедра лісового та садово- паркового господарства

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

Лікарські рослини, їх ресурси і культивування

(назва освітнього компонента)

Підготовки _____ **Магістр** _____

(назва освітнього рівня)

Спеціальності _____ **Н4 Лісове господарство** _____

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми (освітньо-наукової програми)

_____ **Лісове господарство** _____

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

Силабус освітнього компонента «Лікарські рослини, їх ресурси і культивування» підготовки магістра

Розробник: Голуб Сергій Миколайович, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового і садово-паркового господарства

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми _____ _____ Андреева В. В.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри лісового та садово-паркового господарства

протокол № 1 від 02 вересня 2025 р.

Завідувач кафедри: _____ _____ Андреева В. В.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо-наукова/освітньо-творча програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (очна) форма здобуття освіти	Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина, Н4 Лісове господарство, Лісове господарство, Другий (магістерський)	Вибірковий
Кількість годин/кредитів _120_/_4_		Рік навчання <u>2025-2026</u>
		Семестр <u>2</u> -ий
		Лекції <u>10</u> год.
		Практичні (семінарські) <u> </u> год. Практичні <u>14</u> год.
		Самостійна робота <u>88</u> год. Консультації <u>8</u> год.
ІНДЗ: немає	Форма контролю: залік	
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

Викладач - Голуб Сергій Миколайович
 Науковий ступінь- кандидат сільськогосподарських наук
 Вчене звання -доцент -
 Посада-доцент кафедри лісового і садово-паркового господарства
 Контактна інформація- Golub.Sergiy@vnu.edu.ua
 Дні занять - <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація.

Вибірковий освітній компонент «Лікарські рослини та лікарська рослинна сировина» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін, у якому розглядаються загальні проблеми фармакогнозії; роль української фармакогностичної школи; особливості заготівлі лікарської рослинної сировини; охорона дикорослих лікарських рослин та їх ресурсів в Україні та Волинській області зокрема; практичне застосування лікарських рослин; сучасні напрямки біотехнології лікарських рослин, їх завдання та методи; первинні та вторинні метаболіти лікарських рослин; мінеральні речовини лікарських рослин; органічні сполуки лікарських рослин; поняття про діючі, супутні і баластні речовини лікарських рослин; лікарські рослини та сировина, що містять вуглеводи, ліпіди, феноли, флаваноїди, дубильні речовини, ефірні олії, стероїди та серцеві глікозиди, алкалоїди, вітаміни.

Лікарські рослини – це рослини, що містять біологічно активні речовини (БАР) і використовуються для профілактики та лікування хвороб, маючи значний потенціал в Україні. Ресурси поділяються на дикорослі (збір у природі) та культивовані (вирощування на плантаціях). Основні культури: ромашка, м'ята, шавлія, календула, айр, шипшина. Перспективним є промислове культивування, що забезпечує стабільну якість, попри перевагу імпорту над

експортом. Україна має потенціал, але наразі розвиває внутрішній ринок через підвищений інтерес з боку європейських країн, що свідчить про перспективність цього напрямку сільського господарства.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Метою вивчення дисципліни «Лікарські рослини, їх ресурси і культивування» є ознайомлення студентів з історією вивчення фундаментальної ролі лікарських рослин у житті людини, різноманіття дикорослих та культивованих представників флори України як джерела лікарських препаратів рослинного походження, формування у студентів цілісного уявлення про сучасний стан лікарських рослин в окремих регіонах і в державі в цілому, надати майбутньому спеціалісту всебічні знання про лікарські рослини, раціональне використання і охорону їх ресурсів та методи їх культивування.

Завдання: під час вивчення навчальної дисципліни «Лікарські рослини, їх ресурси і культивування» студенти отримують чіткі знання про лікарські рослини та їх біологічно активні речовини; лікарські рослини природних, штучних та антропогенно трансформованих фітоценозів; сучасний стан та динаміка використання і відтворення ресурсів лікарських рослин їх збереження і примноження; технології культивування і заготівлі лікарської рослинної сировини; перспективи використання культури клітин та тканин лікарських рослин; інтродукція та введення в культуру лікарських рослин.

3. Soft skills.

У процесі опанування освітнім компонентом у здобувачів вищої освіти формуються такі **Soft skills**:

1. Критичне мислення – здатність аналізувати наукову інформацію, оцінювати достовірність джерел, формулювати обґрунтовані висновки.
2. Аналітичні навички – уміння систематизувати дані, інтерпретувати результати досліджень, робити логічні узагальнення.
3. Навички наукової комунікації – здатність чітко та аргументовано презентувати результати досліджень в усній і письмовій формах.
4. Академічна доброчесність і етична відповідальність – усвідомлення важливості дотримання етичних норм, чесності та відповідальності у науковій діяльності.
5. Командна робота – уміння ефективно співпрацювати у дослідницьких групах, розподіляти обов'язки та досягати спільних результатів.
6. Самоорганізація та тайм-менеджмент – здатність планувати власну навчальну й дослідницьку діяльність, дотримуватись термінів виконання завдань.
7. Інформаційна грамотність – навички пошуку, відбору та використання наукової інформації з різних джерел і баз даних.
8. Навички вирішення проблем – здатність знаходити оптимальні рішення у процесі дослідження та адаптуватися до нових умов.
9. Комунікативні навички – ефективна взаємодія з викладачами, колегами та фахівцями суміжних галузей.
10. Здатність до самоосвіти та професійного розвитку – готовність до безперервного навчання та вдосконалення професійних компетентностей.

4. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Рослинний світ та його багатства. Біологічно активні речовини лікарських рослин.		1	2	12	1	РЗ/К / 14
Тема 2 Геоботанічні основи ресурсознавства лікарських рослин. Основні етапи ресурсознавчих досліджень.		1	2	12	1	РЗ/К / 14
Тема 3. Рослинні асоціації /угруповання/, їх значення в пошуку корисних рослин.		2	2	12	1	РЗ/К / 14
Тема 4. Поняття про запаси ЛРС. Біологічний та експлуатаційний запас. Методи визначення урожайності лікарських рослин.		2	2	12	1	РЗ/К / 14
Разом за модулем 1		6	8	48	4	56
Змістовий модуль 2						
Тема 5. Визначення обсягу можливих щорічних заготівель сировини. Картування заростей і запасів ЛРС.		2	2	12	2	РЗ/К / 16
Тема 6. Сучасна практика культивування і заготівлі лікарських рослин. Правила раціонального збирання і зберігання лікарської рослинної сировини.		1	2	14	1	РЗ/К / 14
Тема 7 Раціональне використання і охорона природних ресурсів лікарських рослин.		1	2	14	1	РЗ/К / 14
Разом за модулем 2		4	6	40	4	44
Всього годин/Балів	120	10	14	88	8	100

Форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота здобувача освіти організовується шляхом виконання індивідуальних теоретичних питань і практичних завдань з окремих тем, що не передбачають аудиторного опрацювання, а також підготовки індивідуального творчого завдання у формі презентації. Вона є важливою складовою освітнього процесу та спрямована на поглиблення і систематизацію знань, формування професійних умінь і навичок, розвиток пізнавальної самостійності, творчого мислення та здатності розв'язувати наукові й практичні завдання. За потреби здобувач освіти може отримувати консультації викладача. Індивідуальні завдання виконуються самостійно відповідно до індивідуального навчального плану під керівництвом викладача з обов'язковим дотриманням принципів академічної доброчесності, авторства, достовірності результатів та коректного посилання на використані джерела відповідно до чинного законодавства.

Тема 1. Предмет та основні завдання курсу «Лікарські рослини та лікарська рослинна сировина». Давня фармакогнозія. Місце лікарських рослин в біології. Роль української фармакогностичної школи. у вивченні флори України з метою виявлення джерел рослинної сировини для виготовлення фітопрепаратів, виділенні та застосуванні біологічно активних речовин. Сучасний розвиток фармакогнозії. Лікарські форми з сировини рослинного походження.

Тема 2. Особливості заготівлі лікарської рослинної сировини. Приведення сировини до стандартного стану. Пакування, маркірування й транспортування лікарської сировини Стан та динаміка використання ресурсів дикорослих лікарських рослин в Україні. Охорона лікарських рослин у об'єктах природно-заповідного фонду України. Охорона дикорослих лікарських рослин та їх ресурсів в Україні. Охорона дикорослих лікарських рослин та їх ресурсів у Волинській області.

Тема 3. Хімічний склад лікарських рослин. Біогенні, або макроелементи, мікро- та ультрамікроелементи рослин. Токсичні елементи і речовини лікарських рослин. Зольність лікарської рослини. Діючі речовини лікарських рослин. Супутні речовини лікарських рослин. Баластні речовини лікарських рослин.

Тема 4. Біотехнологія лікарських рослин. Клітинні технології як напрям біотехнології лікарських рослин. ДНК-технології як напрям біотехнології лікарських рослин. Отримання трансгенних рослин як напрям біотехнології лікарських рослин.

Тема 5. Лікарські рослини та сировина, що містять білки. Лектини. Лікарські рослини та сировина, що містять лектини. Ферменти. Лікарські рослини та сировина, що містять ферменти.

Тема 6. Лікарські рослини та сировина, що містять вуглеводи і ліпіди. Фізикохімічні властивості вуглеводів: моносахариди, похідні моносахаридів, олігосахариди, полісахариди. Методи виділення та дослідження вуглеводів. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять вуглеводи. Джерела одержання жирів рослинного походження. Жироподібні речовини. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять ліпіди.

Тема 7. Лікарські рослини та сировина, що містять феноли. Кумарини, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять кумарини.

Тема 8. Лікарські рослини та сировина, що містять флаваноїди. Флаваноїди та кантони, їх будова, біологічна дія та застосування. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять флаваноїди та кантони.

Тема 9. Лікарські рослини та сировина, що містять дубильні речовини. Фізикохімічні властивості дубильних речовин лікарських рослин. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять дубильні речовини.

Тема 10. Лікарські рослини та сировина, що містять ефірні олії. Фізико-хімічні властивості ефірних олій. Лікарські рослини та сировина, що містять ефірні олії.

Тема 11. Лікарські рослини та сировина, що містять стероїди та серцеві глікозиди. Фізико-хімічні властивості серцевих глікозидів. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять серцеві глікозиди.

Тема 12. Лікарські рослини та сировина, що містять алкалоїди. Фізико-хімічні властивості алкалоїдів. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять алкалоїди.

Тема 13. Лікарські рослини та сировина, що містять вітаміни. Фізико-хімічні властивості вітамінів. Класифікації вітамінів. Сировина лікарських рослин, що містять вітаміни аліфатичного ряду. Сировина лікарських рослин, що містять вітаміни аліциклічного ряду. Сировина лікарських рослин, що містять вітаміни ароматичного ряду. Сировина лікарських рослин, що містять вітаміни гетероциклічного ряду. Особливості заготівлі сировини лікарських рослин, що містять вітаміни.

Тема 14 Практичне застосування лікарських рослин. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб нервової системи. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб серцево-судинної системи. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб суглобів. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб органів дихання. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб органів системи травлення. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб нирок. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб сечовивідних шляхів. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні хвороб ендокринної системи. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні порушення обміну речовин. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні анемії. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні гінекологічних захворювань. Лікарські рослини, які використовують при лікуванні шкіряних захворювань. Кулінарне використання лікарських рослин. Класифікація диких їстівних рослин за смаковими властивостями. Використання лікарських рослин в косметичці. Рослини і рослинні препарати для боротьби з шкідниками і хворобами рослин.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Здобувач освіти повинен відвідувати згідно розкладу занять всі види аудиторних занять передбачені навчальним планом. Графік консультацій із навчальної дисципліни розміщений на дошці оголошень та на сайті кафедри лісового і садово-паркового господарства. У разі відсутності студента на занятті він зобов'язаний його відпрацювати (графік відпрацювання знаходяться на дошці оголошень кафедри лісового і садово-паркового господарства). У випадку нетипових ситуацій та об'єктивних причин можливий перехід на дистанційну форму навчання на платформі Moodle <http://194.44.187.60/moodle/>. Політика щодо неформальної, інформальної та дуальної освіти. Якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній (курси, семінари, тренінги, стажування) чи інформальній освіті і їх тематика, обсяг вивчення та зміст відповідають освітньому компоненту в цілому або його окремому розділу, змістовому модулі, темі (темам), що передбачені силабусом навчальної дисципліни, і проходження яких підтверджено документально (сертифікат, свідоцтво, посилання тощо), то зарахування результатів такого навчання здійснюється згідно «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» <https://ed.vnu.edu.ua/71-2/%d0%bd%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d1%96-%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8-%d0%b2%d0%bd%d1%83-%d1%96%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%96-%d0%bb%d0%b5%d1%81%d1%96-%d1%83>

Політика викладача щодо здобувача освіти (щодо відвідування занять, наприклад).

Відвідування занять є обов'язковим для здобувачів освіти. Виконання всіх видів навчальних завдань має здійснюватися у встановлені терміни відповідно до силабусу. Пропущені заняття підлягають відпрацюванню у визначений час згідно з затвердженим графіком.

У випадку наявності поважних причин (зокрема, хвороба, участь у міжнародних стажуваннях чи наукових заходах) освітній процес може бути організований у дистанційній формі або за індивідуальним планом за погодженням з викладачем.

Здобувач освіти зобов'язаний сумлінно виконувати навчальні завдання та брати активну участь в освітньому процесі.

Політика щодо академічної доброчесності: визначається положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науковій та навчальній діяльності здобувачів

вищої освіти, докторантів, а також науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/jntduw>) та Кодексом академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/aagxg>).

Практичні роботи виконуються згідно поставлених завдань які студенти отримують від викладача. Перевірка робіт здійснюється враховуючи дотримання положень академічної доброчесності. При виявленні не самостійного виконання практичних робіт, результати оцінювання цих робіт анулюються, а студент отримує нове завдання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Здобувач освіти повинен вчасно виконати всі завдання практичних робіт і надавати їх для перевірки викладачу. У випадку відсутності студента на занятті з об'єктивних причин (хвороба, заява по поважній причині) термін здачі робіт може бути змінений. До підсумкової форми контролю здобувач освіти має відпрацювати пропущені заняття та здати практичні роботи.

Критерії оцінювання та політика викладача щодо дедлайнів

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання даних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 14 балів. Практична робота може бути оцінена на максимальну кількість балів, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Політика щодо відвідування:

Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (хвороба, стажування, відрядження) навчання може відбуватися індивідуально (у тому числі он-лайн формі).

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль – залік. Порядок організації поточного та підсумкового контролю знань здобувачів освіти регламентується Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (<https://surl.li/woztgm>).

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у письмовій формі. Для отримання оцінки потрібно набрати певну кількість балів згідно шкали оцінювання.

Перелік питань для підготовки

Предмет і основні завдання фармакогнозії як науки про лікарські рослини. Історія застосування лікарської рослинної сировини. Лікарські форми з сировини рослинного походження. Хімічний склад лікарських рослин. Есенціальні мінеральні речовини лікарських рослин та їхні функції. Сучасні напрямки біотехнології лікарських рослин, їх завдання та методи. Наукові основи заготівлі лікарських рослин: види сировини, їх збирання, сушіння. Охорона дикорослих лікарських рослин та їх ресурсів. Місце лікарських рослин у Червоній книзі України. Біологічно активні речовини лікарських рослин – продукти первинного метаболізму, їх застосування. Біологічно активні речовини лікарських рослин – продукти вторинного метаболізму, їх застосування. Вуглеводи, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять вуглеводи. Пептиди, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять пептиди. Ферменти, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять ферменти. Ліпіди, їх будова, біологічна дія та застосування. Джерела одержання жирів рослинного походження. Глікозиди, їх будова,

біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять глікозиди. Прості феноли, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять прості феноли. Кумарини, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять кумарини. Флаваноїди та кантони, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять флаваноїди та кантони. Дубильні речовини, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять дубильні речовини. Ефірні олії, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять ефірні олії. Сапоніни, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять сапоніни. Стероїди, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини та сировина, що містять стероїди. Серцеві глікозиди, їх будова, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини, які містять карденоїди. Алкалоїди, їх фізико-хімічні властивості, біологічна дія та застосування. Лікарські рослини, які містять алкалоїди. Вітаміни, їх хімічна будова та класифікації за фізичними та хімічними ознаками. Лікарські рослини, які містять різні групи вітамінів. Профілактика і лікування захворювань лікарськими рослинами. Кулінарне використання лікарських рослин. Використання лікарських рослин в косметичці. Фітотерапія рослин.

VI. Шкала оцінювання

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
0–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси (за останні 5 років; переважно підручники, посібники і под.; важливо подавати і видання самого викладача).

Основна

1. Аннамухаммедова О.О. Лікарські рослини: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закл.] / О.О. Аннамухаммедова, А. О. Аннамухаммедов. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 202 с.
2. Кобзар А.Я. Фармакогнозія в медицині: Навч. посібник. К.: Медицина, 2017. 544 с.
3. Мінарченко В.М., Серeda П.І. Ресурсознавство. Лікарські рослини: Навчально-методичний посібник. К.: Фітосоціоцентр, 2024. 71 с.
4. Мінарченко В.М., Тимченко І.А. Атлас лікарських рослин України (хорологія, ресурси та охорона). К.: Фітосоціоцентр, 2022. 172 с.
5. Сафонов М. М. Повний атлас лікарських рослин. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2020.- 384 с.

Додаткова

1. Горбань А.Т., Горбачева С.С., Кривуненко В.П. Лекарственные растения: вековой опыт изучения и возделывания. Полтава: Верстка, 2024. 232 с.
2. Дудченко Л.Г., Козьяков А.С., Кривенко В.В. Пряно- ароматические и пряно-вкусовые растения: Справочник. К.: Наукова думка, 2015. 304 с.
3. Мінарченко В.М. Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення). К.: Фітосоціоцентр, 2025. 324 с.
5. Сербін А.Г., Сіра Л.М., Слободянюк Т.О. Фармацевтична ботаніка. Підручник. Вінниця: НОВА КНИГА, 2017. 488 с.